

Nr II Varför verka bortom den egna bygränsen?

Svaret kunde bli en lång historia som började 14-15 generationer bort, då en medeltida förfader slog sig ned som nybyggare på skärgårdsallmanningen och byggde upp Gräsmarö hemman. En mellanlång version kunde börja med farfar Albert som var den siste i släkten som var född på Gräsmarö och ägde hemmanet till sin död 1929. Han var en av det slutande 1800-talets mest engagerade natur- och kulturvårdare och startade ett privatfinansierat fågelskyddsområde på Källskären i Bråviken innan statliga naturskyddsområden och nationalparker kommit till stånd. Han rustade Gräsmarö och höll bruket i gång med arrendator, trots att han ej längre behövde gården för sin bärgning, eftersom han blivit handelsman i Nyköping. Han och före honom hans bröder, som även lämnat skärgården, ville behålla sin gård och sköta den av kärlek till skärgården och ön samt till sina föräldrar och farföräldrar.

Hans son, min pappa förde kärleken vidare till min bror Lasse och mig. Den korta historien kan därför börja med oss. Dock får man aldrig glömma att det finns en längre historia. Det är från den som allt kommer. Vi två fick det viktigaste i arv nämligen värdegrunden men även våra andelar i Gräsmarö och Grönsö. Vi har bara satt namn på värdegrundens rot och försökt organisera arvet.

Namnet vi fann var Skärvård.

Det praktiska skärvårdsarbetet utövade vi tillsammans med våra föräldrar först som delägare i Gräsmarö, sedan även som ägare till och brukare av Grönsö. Den vården fortsätter min familj nu, sedan Lasse gått bort. Gräsmarös pågående jordbruk och Grönsös ängsbruk är vi glada för. Om dem båda kunde farfar Alberts sentens gälla. Den som han inledde sitt skärgårdstestamente med: *”Gräsmarö är en pärla, av naturen skapad och av kärleksfulla händer vårdad”*. Han förstod det som biologerna på hans tid ännu inte insett: Skärgården är ett kulturlandskap. Kultur betyder odling. Utan odling ingen älskansvärd skärgård.

På den ärvda grunden har Lasse och jag gjort följande försök att utveckla skärgården till fortsatt liv och värdighet:

För drygt tjugo år sedan startade vi Gryts Skärvårdsförening för att sprida kärleksbudskapet och skrev en egen sentens. *”För en brukad och bebodd skärgård med rent vatten och rikt biologiskt liv i ett väl hävdad och med ömsint omtanke bebyggt kulturlandskap.”*

Skärvården behöver inte bara kärlek och organisation. Den behöver även ekonomiskt och kunskapsmässigt stöd. Därför vände vi oss till Världsnaturfonden WWF för att få experthjälp och ett förvaltande hem för de besparingar som främst Lasse skrapat ihop under sitt yrkesliv och som borde satsas på skärvården. Resultatet blev Världsnaturfondens WWF Skärvårdsfond. Kungen välsignade tilltaget i sin egenskap av ordförande i WWF, Landshövdingen i Östergötland ställde upp som fondens ordförande. Efter Björn Eriksson har Elisabeth Nilsson styrt fonden och ställt länsstyrelsens expertis till förfogande vid sidan av WWF:s.

Natur- och kulturvård i Skärgården kan ej ske utan boskapsägande skärbor. De behöver moderna lagårdar. Därför blev fondens första projekt lagårdsbyggen på Kättilö, Fångö och Gräsmarö. Därigenom finns nu bofasta brukare och betesdjur i Gryts norra skärgård.

Om statliga medel skall finnas tillgängliga för skärvården krävs att skattebetalarna förstår betydelsen av en brukad och vårdad skärgård. Dagens marknadsvillkor ger ej plats för rymd och ljus över Adam och Eva eller för den slätter som gullviva och nattviol kräver. Svenska folkets engagemang och vilja att via skatten betala för skärvården måste till. För att engagera och förklara har fonden finansierat en film om vad privat skärvård med statligt stöd kan åstadkomma för att bevara en sekelgammal och alltid hävdad äng. Grönsö fick bli ett exempel. För filmningen engagerades bondelandskapets store älskare, dokumentärfilmaren Peter Gerdehag. Dokumentären fick arbetsnamnet ”En blomsterkorg på havets våg” Det var ett citat av vår kanske störste skärgårdsskildrare, August Strindberg. Några veckor före premiären blev det namnet upptaget. Ett plattare namn fick duga.

Filmen har visats flera gånger i TV och säljes nu som DVD.

Långvarig brist på hävd och bruk har förmörkat skärgårdens öar och gjort dem svårgenomträngliga. Buskdjungler har ersatt äng och hage, sedan skärborna dragit sin kos med liar, räfsor och djur. Därför blev nästa uppgift att finna ett objekt där vi kunde illustrera hur ett skärgårdslandskap kan te sig i all sin ljusa vänhet. Den som inspirerade inte bara Strindberg utan långa rader av konstnärer och i deras efterföljd sommargäster och seglare. Vi måste visa att skärgårdens landskap och liv kan räddas för framtidens skull och till glädje för kommande generationer. Ett slående exempel skulle det bli på hur restaurering kan återskapa det landskap som en gång gjort skärgården älskad. Vidare ville lillebror Lasse och även jag visa att skärvård kan ge en skärgårdskommun en smula nytt liv och skapa ett banér att visa upp sig under för att bli känd och uppskattad i konkurrens med annan öbaserad glesbygd.

Vårt val kunde bara falla på Sandgärdet i Harstena by. Således måste vi gå över Gräsmarös och Grönsö/Kråkmarös bygränser och lägga våra näsor i blöt i Harstena by. Ett vanskligt äventyr, men så blev det, eftersom vi bara nöjde oss med det bästa.

Hur då bästa? Det skall jag berätta om i nästa Sandgärdeglimt.

Pelle på Grönsö

P.S. DVD:n ”Den Vackraste ön” säljes för 100 kr vid avhämtning på Grönsö eller i Bromma eller för 125 kr vid leverans per post. Av intäkten går 50 kr till finansiering av Sandgärdeprojektet. Per Gräslund, Alviksvägen 110, 167 62 Bromma, tel 08/26 84 33 eller 073/96 49 35, mailadress: pergraslund257@gmail.com. Läs mer om skärvård i www.Arkipelagbloggen.se.